

TOCA IGUALDAD

¡TOCA COEDUCAR!

Per un món lliure de
violències masclistes.

GUIA DIDÀCTICA DE L'EXPOSICIÓ

Edita: **InteRed**

Coordinació i autoria: Clara Urbano Molina - InteRed
Disseny i maquetació: Rosy Botero
Il·lustració: femgarabat i Leticia Navarro Navarro (Kena Prints)
ISBN: Leticia Navarro Navarro (Kena Prints)
Traducció: Manuel Gil Fernández
Correcció de textos: Susanna Ligeró Tormo

Es permet lliurement copiar, distribuir i comunicar públicament aquesta obra sempre que se'n reconega l'autoria i no s'use per a finalitats comercials. No es pot alterar ni transformar l'obra, o generar-ne una de derivada a partir d'aquesta.

La primera edició d'aquesta publicació ha sigut realitzada amb el suport financer de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID), amb càrrec al projecte Promovida la igualdad de género con mirada de ciudadanía global en comunidades educativas del ámbito formal y no formal, código 2018/PRYC/001302.

Aquesta versió en valencià ha sigut realitzada amb el suport financer de la Generalitat Valenciana.

El seu contingut és responsabilitat exclusiva de la Fundació InteRed i no reflecteix necessàriament l'opinió dels finançadors.

Guia basada en l'Exposició Toca Igualtat, Toca Coeducar! (2020, InteRed), producte finançat originalment en la seua versió castellana per la Generalitat Valenciana.

Finança:

Itinerari 1.

**Cures de les
persones i
del planeta**

– 14 –

Itinerari 2.

Diversitats

– 20 –

Itinerari 3.

**Educació
afectiva i
sexual de
qualitat**

– 26 –

Itinerari 4.

**Prevenió
de violències
masclistes**

– 33 –

Objectius, competències i orientacions didàctiques

Exposició — TOCA IGUALTAT, TOCA COEDUCAR —

Des d'InterRed, amb aquesta exposició us volem proposar, a tu i a la teua comunitat educativa, un itinerari coeducatiu com a eina per a construir entre totes i tots un **món lliure de violències masclistes**, un món on totes les persones puguem gaudir i exercir els nostres **drets i obligacions en igualtat**.

Al llarg d'aquest recorregut de 12 panells trobareu dos elements clau que us serviran per a fer el vostre camí:

Una proposta amb quatre àrees de reflexió-acció que són claus per a acompanyar un procés de coeducació en les comunitats educatives:

LES QUATRE ÀREES COEDUCATIVES

En cadascuna d'aquestes àrees, sempre serà necessari fer TRES PASSOS:

EL FULL DE RUTA COEDUCATIU

IDENTIFICAR

Perquè és necessari aprendre a veure i sentir diferent, a per poder actuar diferent.

DESMMUNTAR per a DESAPRENDRE

Perquè per a trobar la manera de canviar la realitat, primer necessitem conèixer les causes que la fan ser com és.

ACTUAR

Perquè no és suficient saber veure i conèixer. Per a canviar el món, cal passar a l'acció!

La lectura de l'exposició TOCA IGUALTAT, TOCA COEDUCAR! (que es pot descarregar lliurement ací) i la realització de les diferents activitats que proposem en aquesta guia busquen promoure i **facilitar els processos d'educació i sensibilització en els sectors de l'educació formal i no formal** (a partir dels 12 anys) amb els següents objectius principals:

1. Promoure, des de les comunitats educatives, **un model de ciutadania global i un currículum educatiu compromés amb la construcció de societats lliures de violències masclistes**.
2. Reflexionar sobre les desigualtats de gènere i les violències masclistes per a identificar-les i comprendre com unes i altres estan interrelacionades a escala global i local: **la violència com a instrument de la desigualtat**.
3. Impulsar la coeducació com a eina que promou la prevenció de les violències masclistes des de la intervenció en **quatre eixos temàtics interrelacionats**: les cures de les persones i del planeta, l'educació afectiva i sexual, la diversitat d'identitats i la prevenció de violències masclistes.
4. Comprendre **com les causes de les violències masclistes tenen a veure amb el nostre actual model de desenvolupament** i les nostres maneres de construir el món en què vivim i qui som.
5. Conèixer **els objectius de l'Agenda 2030 i contribuir a aconseguir-los**, especialment l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible 5 (ODS 5) — aconseguir la igualtat entre els gèneres i empoderar totes les dones i xiquetes— i de l'ODS 4, educació de qualitat, especialment la seua Meta 4.7, que diu: "Per a 2030, garantir que tots els alumnes adquireixen els coneixements teòrics i pràctics necessaris per a promoure el desenvolupament sostenible, entre altres coses mitjançant l'educació per al desenvolupament sostenible

i l'adopció d'estils de vida sostenibles, els drets humans, la igualtat entre els gèneres, la promoció d'una cultura de pau i no-violència, la ciutadania mundial i la valoració de la diversitat cultural i de la contribució de la cultura al desenvolupament sostenible, entre altres mitjans".

L'exposició i la guia que oferim volen ajudar al desenvolupament de les diferents competències en l'alumnat i promoure un currículum orientat a la ciutadania global¹.

COMPETÈNCIA	ESENVOLUPAMENT PREVIST
Competència en comunicació lingüística.	- Habilitat per a comprendre, interpretar i expressar pensaments, sentiments, opinions, vivències i fets de manera oral i escrita. - Interacció amb altres persones.
Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.	- Comprensió de causes i conseqüències. - Resolució de problemes.
Competència digital.	Ús creatiu, crític, segur i respectuós de les tecnologies de la informació i la comunicació.
Aprendre a aprendre.	- Capacitat per a aprendre de manera autònoma, amb el suport d'aprenentatges i experiències anteriors. - Capacitat d'anàlisi crítica. - Aplicació dels nous coneixements i capacitats en diferents contextos, establint relacions causals. - Utilització d'estratègies per a potenciar la cohesió del grup i el treball cooperatiu.
Competències socials i cíviques.	- Comprensió de la realitat social en què es viu i de la interdependència i l'ecodependència. - Empatia per a posar-se en el lloc de les altres persones. - Ple respecte dels drets humans. - Presa de consciència sobre els treballs de cures per a la sostenibilitat de la vida. - Comprensió, respecte i promoció de la igualtat i equitat entre dones i homes. - Exercici de la ciutadania, actuant amb criteri propi, contribuint a la consecució dels ODS.
Sentit de la iniciativa i esperit emprenedor.	- Enfortiment de l'autonomia personal. Ser capaç d'imaginar, desenvolupar i avaluar accions amb creativitat, responsabilitat i sentit crític. - Desenvolupament de l'autonomia i la capacitat d'emprenedoria per a aconseguir assoliments personals, responsabilitzant-se del bé comú.
Consciència i expressions culturals.	- Interès per l'ús dels recursos d'expressió artística per a realitzar creacions pròpies i col·lectives. - Respecte a la diversitat cultural i foment del diàleg entre cultures i societats.

Tal com apunta l'objectiu 3 esmentat abans, la nostra proposta coeducadora compta amb el suport de quatre eixos de reflexió-acció que estan interrelacionats en la pràctica coeducadora i són elements clau en la creació tant de l'exposició com de la present guia:

¹ Per a impartir el currículum de manera que impulse la ciutadania global, amb la perspectiva de gènere i la coeducació com un dels seus enfocaments transversals, vegeu: LÓPEZ, Lucía i AGUADO, Guillermo (2019): *Un currículum orientado a la ciudadanía global: aportes para su construcción*. Madrid. InteRed.

EIX 1:

Posar en el centre les cures de les persones i del planeta i afavorir aprenentatges que reconeguen la interdependència entre les persones i la seua ecodependència, enfront de la centralitat dels mercats, i que valoren tot allò que permet i facilita la sostenibilitat de la vida i el benestar de totes i tots a l'hora d'imaginar projectes de vida futurs.

EIX 2:

Reconéixer i celebrar la riquesa de la diversitat d'identitats com un valor ee positiu i una font de transformació, i repensar així les identitats hegemòniques imposades per l'heteropatriarcat (quant a sexe, ètnia, classe, edat, orientació i identitat sexual, diversitat funcional, etc.), en el nostre camí cap a la igualtat de drets i oportunitats per a totes les persones.

EIX 3:

Promoure una educació afectiva i sexual respectuosa i de qualitat. Entendre que les emocions, els afectes i la sexualitat són centrals per al desenvolupament de les persones. Es tracta, en definitiva, de promoure la corresponsabilitat en l'àmbit dels afectes i la sexualitat, i d'oferir una educació afectiva i sexual que contraresti els estímuls que reben hui la infància i la joventut a través dels mitjans de comunicació, les xarxes socials i la pornografia.

EIX 4:

En relació directa amb els eixos anteriors, considerem **la prevenció de les violències masclistes com a dimensió imprescindible de la coeducació**, mostrant tolerància zero davant qualsevol violència. Per a això, és necessari deslegitimar el masclisme i els diferents tipus de violència contra les dones com a patrons de comportament i resolució de conflictes, així com fomentar el bon tracte i l'equitat en tots els aspectes de la vida.

Per a poder generar un canvi social i de consciències real des de la coeducació, considerem fonamental desenvolupar una intervenció pedagògica que travesse aquests quatre eixos, ja que les **nostres maneres de construir món estan interrelacionades les unes amb les altres i són totes aquestes les que possibiliten que existisquen o no les violències masclistes i les desigualtats**. Per exemple, la importància que li donem o no a situar la vida en el centre no sols travessa i determina els nostres afectes, sinó també els nostres patrons de consum, o la nostra disposició a empatitzar amb el sofriment d'altres persones i éssers no humans. D'aquesta forma, si bé plantegem quatre eixos, el quart, el de Prevenció de les violències masclistes, serà l'horitzó cap al qual pretenem enfocar la intervenció des de cadascun dels altres tres.

D'altra banda, un altre dels elements fonamentals, tant de l'exposició com d'aquesta guia didàctica, és el que anomenem **“el full de ruta coeducador”, que inclou tres passos: IDENTIFICAR, DESMUNTAR i ACTUAR (IDA)**. Tres passos que pretenen facilitar a la comunitat educativa entendre i configurar pedagògicament el seu camí cap a la construcció de mons lliures de violències masclistes, en un viatge que, com diu l'acrònim del full de ruta (en castellà), és un bitllet tan sols d'anada.

El primer dels passos, IDENTIFICAR les violències masclistes i les desigualtats de gènere, no és en absolut un pas fàcil, ja que estem acostumades i acostumats a veure-les, i les tenim naturalitzades. En primer lloc, perquè la violència en general hui dia sembla estar naturalitzada en les nostres vides, i “per això, abans de res, el primer moment comú en el nostre full de ruta coeducador és **aprendre a identificar què és violència i desnormalitzar-la en les nostres vides**. Aprendre a estranyar-nos-en. Hem d'educar la nostra mirada, les nostres relacions i els nostres cossos enfront de les violències, i això requereix temps, esforç i tantes eines com puguem utilitzar per a ajudar-nos, tant a nosaltres mateixos com a altres persones. A aquesta necessitat de desaprendre la violència en les nostres vides s'uneix, a més, que en el cas de la violència de gènere una dificultat afegida molt important és el fet que nosaltres mateixos som masclistes i els nostres entorns són desiguals i tracten de manera diferent les dones enfront dels homes, i aquests últims són els privilegiats a costa del sofriment i la precarietat de les primeres. És aquesta realitat contextual la que fa que tinguem normalitzada la violència de gènere, i per això ni ens sorprenen ni ens preocupen les violències que ataquen a les dones, perquè és una cosa quotidiana, esperable, en absolut estranya” (Monjas i Urbano, 2020)².

D'altra banda, és important que, **quan intervenim en violències, siguem conscients que són un fenomen complex i que aquesta complexitat té a veure precisament amb el tabú a l'hora de parlar-ne**. “Ens trobem ací, per tant, amb un repte inicial i imprescindible, si volem prevenir la violència i construir altres mons possibles: necessitem alliberar-nos del silenci davant la violència, reconèixer i perdre la por de parlar de com la vivim i ens travessa els cossos i el nostre dia a dia” (ibídem). Relacionat amb això, tanmateix, és important la forma com obrim aquesta porta, per a crear dinàmiques acurades que possibiliten de manera real i sana imaginaris més lliures i amb més colors, processos que siguem capaços de facilitar gràcies a la nostra sensibilitat, coneixements i experiència. En aquest sentit, serà imprescindible que, quan treballem les violències en les nostres intervencions educatives, **ens assegurem prèviament d'establir entorns segurs i no portar massa lluny l'activitat, si no tenim els coneixements i l'experiència necessaris**, ja que podem córrer el risc d'obrir dinàmiques o processos que, en comptes d'ajudar, acaben revictimitzant i posant en perill el benestar de les persones participants, molt especialment si en el grup hi ha supervivents dels diferents tipus de violències masclistes (pel que sempre hem de prendre les degudes precaucions com educadores i educadors).

². Per a més informació sobre el fonament teòric de la proposta coeducativa, vegeu: MONJAS, María i URBANO, Clara (2020): *Toca Igualdad. Una contribución a la prevención de las violencias machistas a través de la coeducación*. InteRed. Madrid.

Així, doncs, aquesta identificació de les violències i les desigualtats per raons de gènere entronca directament amb el segon dels passos del full de ruta coeducador: DESMUNTAR les causes de les violències masclistes i els discursos de poder que les fan possibles. **Sols si aprofundim en les causes estructurals de les violències masclistes i en els discursos hegemònics de poder que les fan possibles podrem conèixer quin paper actiu podem tindre cadascuna i cadascú de nosaltres com a part de la solució.**

Quant als fonaments que fan possibles les violències masclistes, trobem que “els discursos patriarcals de poder estableixen construccions culturals hegemòniques de la masculinitat i la feminitat que requereixen una revisió, ja que **aquestes construccions culturals no ens permeten crear i gaudir d’unes identitats i unes relacions lliures i equitatives**, quan per definició les diferències que caracteritzen les nostres maneres de ser i la nostra humanitat són titllades despectivament des d’un inici, sota una mirada desigual i plena de prejudicis” (ídem).

D’aquesta forma, “les xiques i els xics, des d’edats molt primerenques, estan rebent una infinitat de missatges diferents sobre el seu cos, els models ideals de bellesa, com han de ser i comportar-se les dones i els homes, les maneres d’estimar i viure les relacions, el desig i el plaer, la manera de viure els conflictes i fins i tot la seua relació amb la violència mateixa, entre altres aspectes. Els dibuixos animats, les pel·lícules, els videojocs, les cançons, els videoclips, els anuncis de publicitat i les xarxes socials, però també la socialització des de la família, l’església, el grup de parells, l’escola, els llibres de text i el nostre propi llenguatge i maneres de comunicar-nos són transmissors de diversos missatges en moltes ocasions perversos, que neguen la diferència i oculten o infravaloren els valors identificats com a femenins, que reproduïxen estereotips patriarcals i missatges competitius, en què es prioritza el consum tant de béns materials com de cossos i desitjos, i generen desigualtat, violència i sofriment” (ídem).

Enfront d’aquest context, **el paper de les comunitats educatives (tant de l’àmbit formal com del no formal) és fonamental**, ja que són escenaris on s’estan construint les diferents etiquetes que solem associar a les nostres identitats i les nostres maneres de concebre la vida i el món. Les comunitats educatives tenen el poder de potenciar noves dinàmiques i pràctiques que possibiliten el lliure desenvolupament de la infància i la joventut i el seu dret a gaudir una vida lliure de violències masclistes.

Finalment, el tercer dels passos no podia ser un altre que ACTUAR. Perquè per molt que hi reflexionem i pensem, **si no fem un pas endavant i entrem en acció, difícilment podrem construir el món que desitgem i necessitem!** Ací parlem d’una acció doble: individual i col·lectiva, en una retroalimentació constant de l’una amb l’altra, perquè sovint són els nostres actes amb les altres persones els que ens ajuden a “trencar els esquemes” que fins llavors donàvem per inamovibles. I perquè només col·lectivament podrem propiciar el canvi estructural i sistèmic que necessitem per a poder viure en mons lliures de violències masclistes.

PREVENCIÓ DE LES VIOLÈNCIES MASCLISTES

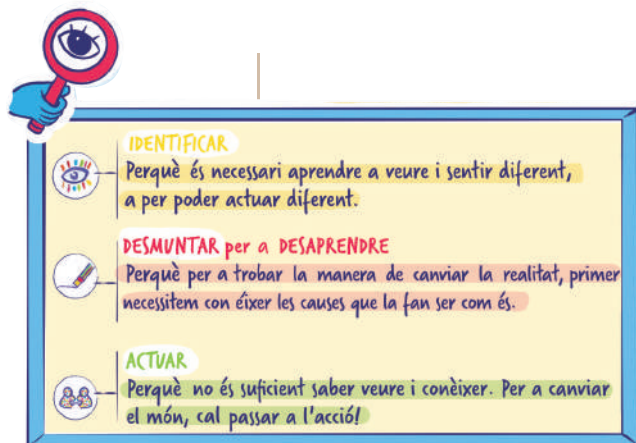

Panell del pas DESMUNTAR de l'eix Prevenció de violències masclistes de l'exposició TOCA IGUALTAT, TOCA COEDUCAR!.

“És clau que entenguem que **la violència contra les dones no és un assumpte privat, sinó un problema públic de dimensions globals** i que, per tant, ha de ser tret a l'esfera pública, motivant la generació d'una ciutadania global crítica i compromesa que conega i assumisca la seua responsabilitat individual i col·lectiva en la lluita contra les violències masclistes i s'organitze per a eixir a l'espai públic per a exigir la seua identificació i la seua erradicació. Des d'InteRed (2019) creiem que una pràctica educativa que supere la tradicional educació per al desenvolupament, que destaque el paper polític que juguen tots els agents educatius, ha de saber interrelacionar la dimensió personal i la dimensió social, la localitat i la globalitat, des d'una mirada de drets, i exigir, en coherència amb els “quatre pilars de l'educació: aprendre a ser, aprendre a conèixer, aprendre a fer i aprendre a conviure”³, almenys tres processos bàsics: 1) comprendre la complexitat de la globalització i les seues dinàmiques; 2) vincular els nostres contextos locals amb la realitat global que ens interrelaciona a tots i a totes, i 3) enfortir la nostra consciència personal i ciutadana per a crear col·lectivament un món millor on tots els drets puguin ser respectats i gaudits” (ídem).

³. Delors, J. (1996): *La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión internacional sobre la educación para el siglo XXI*. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590_spa

Estructura i ús d'aquesta guia i de l'exposició Toca Igualtat, Toca Coeducar!

D'aquesta forma, l'exposició **TOCA IGUALTAT, TOCA COEDUCAR!** ha sigut creada segons els elements clau de la proposta pedagògica coeducadora que acabem de presentar: està composta per 12 panells +

1 d'introducció. Aquests 12 panells estan distribuïts en quatre grups segons els quatre eixos de reflexió-acció presentats abans (Cures de les persones i del planeta, Diversitats, Educació afectiva i sexual i Prevenció de violències masclistes) i, cadascun d'aquests grups està, al seu torn, organitzat segons els tres passos del full de ruta coeducador: IDENTIFICAR + DESMUNTAR + ACTUAR.

Per tant, cada eix disposa d'un panell per cada pas del full de ruta, possibilitant-nos treballar cadascun dels eixos coeducadors segons la mateixa lògica pedagògica del full de ruta coeducador, per tant de facilitar la intervenció educativa. De cara a guiar el treball i ús del material que ací ens ocupa, **la present guia es planteja com un suport a la lògica de l'exposició i es distribueix en conseqüència:** en aquesta s'hi plantegen quatre itineraris didàctics per a guiar el recorregut per cadascun dels quatre eixos de reflexió-acció, cadascun dels quals tindrà un moment basat en el panell d'IDENTIFICAR, un altre a partir del panell de DESMUNTAR i un més amb relació al pas d'ACTUAR. Quant a l'ús d'aquesta guia i de l'exposició, podrem optar per fer complet un dels itineraris (cadascun dels quals té una duració aproximada de 2 hores) o tan sols algun dels seus moments⁴.

Claus de lectura de l'exposició segons els tres passos del full de ruta coeducador

Si observem els panells de l'exposició, veurem que existeixen similituds entre els quatre panells que corresponen a cadascun dels tres passos d'IDENTIFICAR, DESMUNTAR i ACTUAR. Això ens possibilita fer una lectura de l'exposició, amb la joventut, en clau d'aquests tres passos o,

encara més important, reforçar la lògica pedagògica del full de ruta en la nostra intervenció educativa, amb l'objectiu d'ancorar certes claus coeducadores en el nostre procés d'aprenentatge i creació de pensament crític. A continuació fem un breu repàs de les claus a tindre en compte dels panells de l'exposició segons els tres passos d'IDENTIFICAR, DESMUNTAR i ACTUAR:

⁴ D'altra banda, en InteRed hem creat també una versió digital de l'exposició en Genially que podreu utilitzar a través del següent enllaç: <https://view.genial.ly/6031601272dd1e-0da39401f7/presentation-exposicion-campana-toca-igualdad>

Panells **IDENTIFICAR**:

Troblem com en el panell d'IDENTIFICAR de **Cures de les persones i del planeta** es proposa aprendre a “veure” i ser conscients de qui ens està cuidant i com les dones són responsabilitzades de les tasques reproductives: elles són qui ens cuiden. Així, també es planteja ser més conscients de com les cures de les persones i del planeta estan relacionades i no separades, tal com ens fa pensar l'actual model de desenvolupament.

En el panell corresponent a **Diversitat d'identitats**, proposem un primer moment per a educar la mirada en la localització de la diferència (des d'un prisma positiu o, inicialment, des d'una intencional neutralitat). Aquest exercici ens ajuda a deixar d'invisibilitzar les diferències que componen la nostra identitat i facilita el següent pas: visibilitzar la seua valoració social negativa per a, des de la nostra consciència, poder revertir aquesta desigualtat i estigma amb què solem vincular allò que és diferent, tant en la resta de persones, com en nosaltres mateixos.

Si observem el panell d'IDENTIFICAR d'una **Educació afectiva** i sexual de qualitat, trobem que és una aposta per ser conscients de com la cultura que ens envolta, a través dels seus diferents canals (mitjans, xarxes socials, etc.) condiona les nostres maneres d'entendre les relacions afectives, l'amor i la sexualitat.

Quant al panell de **Prevenició de violències masclistes**, la pregunta central és: Quines violències identifiques en el teu entorn? Passem a continuació a definir què és la violència de gènere segons el Conveni d'Istanbul, que va ser clau per a ampliar el reconeixement de violència de gènere a altres tipus de violències que no estigueren adscrites al vincle afectiu i sexual de la parella. Així, aquest panell ens planteja també el repte de nomenar i reconèixer la diversa tipologia de les violències masclistes.

Panells **DESMUNTAR**:

Si mirem en panoràmica els quatre panells de DESMUNTAR de l'exposició corresponents a cadascun dels quatre eixos de reflexió-acció, veurem que s'hi aborden les causes de les violències i les desigualtats masclistes. S'hi explica la importància de l'anomenada *socialització de gènere* (panells de Cures de les persones i del planeta, i d'Educació afectiva i sexual); de l'existència d'una mena d'identitat normativa que exclou i avalua negativament tota diferència que no coincideix amb aquest patró (panell de Diversitat d'identitats); dels discursos hegemònics i de l'amor romàntic (panell d'Educació afectiva i sexual) i, finalment, la posició central al nostre procés de desmuntatge de reconèixer el vincle entre violència i desigualtat (panell de Prevenició de violències masclistes).

Panells **ACTUAR:**

Aquests quatre panells tenen com a objectiu esperonar l'acció amb propostes i preguntes, dins de cada eix de reflexió-acció. Per tant, hi trobem dos tipus d'elements: 1) d'una banda, una pregunta dirigida a la persona individual: què penses que pots fer tu, després de plantejar l'escenari en els panells anteriors d'IDENTIFICAR i DESMUNTAR, perquè sabem que per tal que el canvi siga real ha d'anar de l'individual al col·lectiu, i viceversa. 2) D'altra banda, l'exposició ofereix directament propostes concretes, personals i col·lectives, sobre què podem fer respecte a cadascun dels quatre eixos de reflexió-acció (Cures de les persones i del planeta, Diversitat d'identitats, Educació afectiva i sexual de qualitat i Prevenció de violències masclistes). Aquests quatre panells serviran, per tant, com a tancament i com a crida a l'acció en cadascuna de les rutes de lectura de l'exposició, segons cadascun dels 4 eixos de reflexió-acció.

Itinerari 1.

Cures de les persones i del planeta

Què pretenem?

Fomentar la reflexió i la presa de consciència sobre com, per a construir un món lliure de violències masclistes, hem d'aprendre a situar la vida en el centre, i això suposa aprendre a cuidar d'u mateix, d'altres persones i del planeta, i ser conscients de com totes aquestes cures estan relacionades amb el nostre entorn quotidià.

Què necessitem?

- ✓ Accés a Internet o descàrrega prèvia de l'exposició TOCA IGUALTAT, TOCA COEDUCAR!
- ✓ Projector, pantalla.
- ✓ Una pissarra i retoladors/guixos o una pissarra digital.
- ✓ Material fungible (cartolines i retoladors, fulls de paper i bolígrafs).

Com ho farem?

Inicialment obrirem un primer moment basat en el panell d'IDENTIFICAR: proposarem a cada persona del grup que faça una reflexió individual per a respondre al "Qüestionari de cures" que apareix en l'exposició.

Després, en grups de 4-6 persones, demanarem que compartisquen les seues respostes, recullen les dades reunint-les per preguntes i, finalment, intercanvien impressions sobre el que s'ha contestat i els resultats obtinguts. Se'ls poden facilitar les següents preguntes com a claus, just en el moment de fer la reflexió per grups:

- *Us ha costat contestar a les preguntes?*
- *De les persones que us cuiden, quantes en són homes i quantes dones?*
- *Què opineu sobre les dades obtingudes en el grup?*

A continuació, ho posarem en comú i escriurem en la pissarra el nombre de respostes corresponents a dones i el nombre de respostes corresponents a homes per cada pregunta, i compartirem reflexions sobre aquest tema i idees clau sobre les preguntes facilitades en el grup.

Com a suport teòric per aquesta part de l'activitat, compartirem amb el grup que les tasques de cures són una part clau de la nostra economia i es corresponen amb el treball reproductiu que, enfront del treball productiu, ha sigut i continua sent tradicionalment infravalorat i invisibilitzat: és per això que el primer pas en la construcció de mons que posen la vida en el centre és visibilitzar a qui ens cuida; valorar i visibilitzar les tasques de cures, i aprendre i començar a cuidar entre totes i tots, repartint per igual la responsabilitat de posar la vida en el centre, i sostenir-la (per a més informació, consulteu els materials de la campanya Actua amb cures d'InteRed en: <https://www.intered.org/es/que-hacemos/campanas/actua-con-cuidados>).

Un **segon moment** partirà del panell DESMUNTAR, i començarà preguntant-se el perquè de la realitat que hem visibilitzat amb la pregunta “Per què les dones cuiden (molt) més que els homes?” En aquest sentit, abordarem el rol central i transversal que té l’actual model de desenvolupament, que explota tant les persones com el planeta i els seus recursos, situant al seu centre el valor econòmic, i no la vida. L’objectiu serà traure alguns exemples de com l’explotació del planeta i de les persones estan unides i es relacionen l’una amb l’altra. Per a això veurem el vídeo *¿Qué tienen en común una naranja, un balón de fútbol y el planeta tierra?* (InteRed, 2020, disponible en <https://youtu.be/b1qhBf6RS08>). El veurem i després dividirem el grup en subgrups de treball. Repartirem alguns materials per a cada grup perquè puguin dibuixar les seues respostes (per exemple, unes cartolines i uns retoladors) i així treballar la capacitat de concisió del grup des d’altres llenguatges. Els donarem la possibilitat també de tornar a veure parts del vídeo per a poder contestar les següents preguntes:

- Trieu dos dels exemples del vídeo sobre què tenen en comú una taronja, una pilota de futbol i el planeta Terra i dibuixeu-ho.
- Penseu altres exemples de la vostra vida diària on es veja com explorem les persones i com explorem els recursos del nostre planeta Terra, i dibuixeu-los.
- Finalment, intenteu trobar les relacions entre diferents tipus d’explotació.

Després cada grup exposarà en conjunt el que han compartit a partir dels dibuixos realitzats en grup.

Finalment, tancarem l’itinerari amb un tercer moment a partir del tercer panell, del pas d’ACTUAR. Per a això:

- Llegirem, entre totes i tots, les propostes d’acció que ens proposa l’exposició.
- Sumarem des del mateix grup altres accions possibles que se’ns ocorreguen:

- Individualment.
- En grup.

- Podem triar per consens alguna de les **accions col·lectives** proposades i farem una llista del que necessitaríem per a dur-la a terme en la nostra comunitat educativa: ens atrevim a dissenyar el nostre propi pla d’acció i anar per faena?

Si és així, podem començar emplenant les següents taules per a continuar dissenyant, entre totes i tots, el nostre pla d’acció:

ACCIÓ TRIADA			
Objectiu que volem assolir amb l'acció:			
Tasca a realitzar	Persona(es) responsables	Recursos necessaris*	Termini de temps (començament/final)

* És molt important que considerem què és el que ja tenim i el que no tenim i necessitaríem tindre per a poder dur a terme cadascuna de les tasques que ens permetran realitzar la nostra acció col·lectiva; i així, a continuació, poder fer la nostra llista de necessitats, de la qual en serà responsable una persona o persones responsables (comité de necessitats), l'objectiu de les quals serà assegurar-se de cobrir-les (vegeu la següent taula).

ACCIÓ TRIADA		
LLISTA DE NECESSITATS PER ACCIÓ		
Tasca	El que ja tenim	El que ens manca

Vols saber-ne/fer-hi més?

Proposarem un exercici d'imaginació al grup i els llançarem la següent pregunta: què creieu que passaria si les dones de tot el món

es posaren en vaga i deixaren de cuidar d'altres persones i de sostenir la vida? Podem recollir les respostes a aquesta pregunta bé conjuntament si la formació és presencial o, si és en línia, a través d'alguna de les aplicacions que ens permeten fer una recollida grupal de totes les respostes individuals (*per exemple, a través de Mentimeter*). Podrem aprofundir en el concepte de "vaga de cures" mitjançant la lectura de notícies en premsa⁵.

D'altra banda, per a aprofundir en els continguts d'aquest panell i durant aquest primer moment, podem completar el treball del grup amb la lectura d'algunes de les notícies que es faciliten en l'exposició, o aportant les dades que aquestes faciliten i relacionant-les amb l'efecte de la pandèmia per la COVID-19, per a reforçar la visibilització a escala global del desigual repartiment de les tasques de cures i les seues diverses conseqüències. És

⁵ Per exemple, amb la notícia següent: ¿Y si un día nadie hiciera la comida?, eldiario.es, 12/11/2012. Enllaç: https://www.eldiario.es/economia/huelga-cuidados_1_5485161.html.

recomanable que, després de la lectura en grups de les notícies, fem un debat conjunt de les idees clau i de les dades que ens faciliten els articles que hem llegit. A continuació, alguns enllaços a algunes de les notícies:

Fomentar la reflexió de cómo las identidades están compuestas por diferentes rasgos y cómo cada persona es diferente de todas las demás. Propiciar la consciencia de cómo socialmente la diferencia es valorada en negativo y genera desigualdad y sufrimiento, y propiciar una valoración en positivo de esa diferencia, desde su aceptación en nosotras/os mismas/os.

La ONU alerta de la brecha de género en la pandemia: más del 70% de los sanitarios contagiados en España son mujeres

Público.es, del 23/4/2020. Enllaç:
<https://www.publico.es/sociedad/brecha-genero-onu-alerta-brecha-genero-pandemia-70-sanitarios-contagiados-son-mujeres.html>

El 80% de los refugiados climáticos son mujeres, según un estudio del Instituto de la Mujer

Europapress, 25/6/2020. Enllaç:
<https://www.europapress.es/epagro/noticia-cambio-climatico-80-refugiados-climaticos-son-mujeres-estudio-instituto-mujer-20200625143022.html>

Itinerari 2. Diversitats

Què pretenem?

Fomentar la reflexió sobre com les identitats estan compostes per diferents trets i com cada persona és diferent de la resta. Propiciar la consciència de com socialment la diferència és valorada en negatiu i genera desigualtat i sofriment, i estimular una valoració en positiu d'aquesta diferència, des de la nostra acceptació pròpia.

Què necessitem?

- ✓ Accés a Internet o descàrrega prèvia de l'exposició TOCA IGUALTAT, TOCA COEDUCAR!
- ✓ Projector, pantalla o pissarra digital.
- ✓ Material fungible.

Com ho farem?

Obrirem l'itinerari amb un **primer moment**, l'objectiu fonamental del qual és aprendre a visibilitzar les nostres diferències sense jutjar-les. Per a això, treballarem, entre totes i tots, per a identificar les diferències que hi ha entre les dues escenes que apareixen en el panell d'IDENTIFICAR de l'exposició corresponent a l'eix de reflexió-acció de Diversitats amb l'ajuda de l'educador o educadora. Després de deixar un temps d'aproximadament 10-15 minuts per a aquest primer pas, a continuació vincularem les diferències amb els diversos aspectes que es recullen en el núvol del centre del panell, explicant com les persones ens diferenciem segons trets d'edat, ètnia, gènere, diversitat funcional, el nostre nivell de salut, el nostre aspecte físic, etc., i com aquestes diferències no són dolentes en si mateixes i, tanmateix, ens distingeixen i condicionen les nostres vides. Per què?

A continuació, convidarem a cada persona a fer una reflexió sobre com cadascuna i cadascun de nosaltres som diferents de les persones que ens envolten. Proposarem que, individualment, cadascuna i cadascun mire al seu voltant, reflexione sobre aquells aspectes que la diferencien de les seues companyes i companys (si volem, poder fer aquest exercici per escrit individualment i en privat) i com algunes d'aquestes diferències els fan la vida més fàcil o més difícil, depenent de cada cas. Ací serà interessant deixar espai per si algú vol compartir alguna de les seues impressions (aquest exercici el podem realitzar també com a tancament de la sessió).

Després d'aquests dos moments de parar-nos a pensar en els trets que ens diferencien, treballarem conjuntament o en grups la següent pregunta:

- Creus que totes les diferències són valorades de la mateixa manera o penses que unes són millor valorades socialment que unes altres? Pots posar algun exemple i explicar-lo?

Podem fer servir els dibuixos de l'inici per a, comparant les parelles de personatges que són diferents, pensar si uns trets socials suposen uns avantatges o desavantatges per a les persones a l'hora de gaudir en llibertat les seues vides.

Exemple:

Escena 1: La parella que porta el cotxet de bebé són dues dones, podem pensar que són possiblement una parella de lesbianes, les dues mares del bebé.

Escena 2: La parella que porta el cotxet de bebé està formada per un home i una dona, possiblement una parella heterosexual, la mare i el pare del bebé.

Pregunta: Quina d'aquestes dues parelles creus que té més privilegis/dificultats en les seues vides per ser com són (lesbianes/heterosexuals) en general i a l'hora, per exemple, de ser mares/pares? Pots explicar per què?

D'aquesta forma, podem continuar preguntant de quina forma creiem que poden determinar les oportunitats que tenim en la vida les diferències que trobem entre aquestes dues escenes: per exemple, si comparem la parella de dones majors de l'escena 1 amb la parella de dues joves de l'escena 2, preguntaríem: quina de les dues parelles creus que ho té més "fàcil" en la vida i per què? En el món que vivim, tenen més facilitats les persones majors o les joves? A partir d'aquest exercici de comparació i cerca de les diferències, podem seguir el diàleg preguntant-nos per les dificultats que tenen en la nostra societat les persones migrants o amb diversitat funcional, respecte a la resta de persones que no presenten aquests trets identitaris.

Com a tancament del diàleg i pas al **segon moment** de l'itinerari, continuarem la reflexió remetent al panell de DESMUNTAR, on, al voltant del foc, diferents personatges ens donen exemples de com "determinades diferències ens donen més o menys poder i avantatges en la vida, i també sobre altres persones (...)"

Aprofundirem en què diuen alguns d'aquests personatges que hi apareixen asseguts parlant, preguntant al grup què opinen d'aquests exemples. La nostra facilitació del diàleg pot ser en aquesta línia (a continuació un exemple a partir del que diu la xica pèl-roja):

"...que ser homosexual **no** és motiu perquè et discriminen"... i, malgrat això

(podríem continuar dient nosaltres), si no eres heterosexual, sí que et discriminen! Per exemple, si eres lesbiana, o gai. És a dir, ser heterosexual hui dia et dona una sèrie de privilegis enfront de la resta de persones que no ho són, ja que l'heterosexualitat és valorada com "normal" i "bona" en les nostres societats actuals (ací podem aportar dades sobre delictes a escala global contra la població LGTBIQ+ o bé treballar amb algun exemple concret, com la campanya de la Confederació Espanyola LGBT per la visibilitat LGBTI en el futbol. Enllaç: <http://www.colegas.lgbt/campanas/deporte-2018/#1518710886075-ac1d8c69-21f1>).

D'aquesta forma, visibilitzarem com, encara que la diferència no és en absolut dolenta en si mateixa, sinó que ens ofereix una gran riquesa, socialment la valorem de manera negativa, especialment si es distancia del que considerem com a "normal" o "normatiu". Sobre aquesta identitat normativa, vegeu els trets que s'indiquen a dalt a la dreta d'aquest panell: blanc, heterosexual, europeu o nord-americà, etc. Així, vincularem les diferències mencionades en el diàleg amb les fòbies que existeixen en les nostres societats i que ens demostren com continuem vivint en un món on valorem negativament ser diferents.

A continuació, ens dividirem en grups i repartirem dues o tres paraules del núvol de paraules que està en el centre del panell perquè cada grup busque en Internet i després compartisca amb la resta el significat de les paraules que els haja tocat explicar als seus companys i companyes. Després d'aquesta reflexió, ens detindrem a analitzar i comentar, entre totes i tots, les dades per delictes d'odi que ens aporta l'exposició i a pensar per què no coneixíem algunes o moltes de les paraules que ens parlen de les diferents fòbies que existeixen.

Finalment, tancarem l'itinerari amb un **tercer moment** a partir del tercer panell, del pas d'ACTUAR. Per a això:

- Reflexionarem sobre la importància que en la nostra comunitat educativa aprenguem a visibilitzar els diferents delictes d'odi que pot haver-hi i com, per a això, el primer pas és conèixer les diferents fòbies que existeixen per a, entre totes i tots, responsabilitzar-nos de les diferents violències que exercim contra altres persones sols per ser diferents (potser podem crear una comissió anti-delictes d'odi o un protocol o decàleg de convivència que reconega el valor en positiu del que ens diferencia?).
- Llegirem, entre totes i tots, les propostes d'acció i missatges que ens proposa l'exposició i sumarem altres accions possibles que se'ns ocorreguen per a contestar a la pregunta que ens llança el panell: *Què creus que pots fer per a crear un món on totes les persones puguem ser lliures per a ser qui som en igualtat de condicions?*
 - Individualment.
 - En grups.

Aprendre a identificar les diferències que ens distingeixen i com aquestes

Vols saber/fer més?

són valorades de manera desigual en la nostra societat és el primer pas per a poder incorporar en les nostres accions una mirada “interseccional”.

Aquesta mirada ens possibilita tindre una visió més realista de com unes persones tenim més/menys privilegis que unes altres, i facilitar un canvi real del nostre món a favor de totes i de tots. Perquè no ens val amb identificar solament un tipus de discriminació, hem d'aprendre a mirar de manera “interseccional”, comprenent els encreuaments entre diferents tipus de discriminacions: per exemple, una dona negra senegalesa que viu a Espanya pateix un nivell de discriminació i desigualtat molt més greu que una dona blanca espanyola que viu al seu propi país. Aquesta precarietat, per exemple, pot agreujar-se si la dona té una diversitat funcional i/o no té recursos econòmics. D'aquesta forma, aprendre a veure interseccionalment ajuda a combatre de manera més eficaç la desigualtat i la discriminació i, per tant, les diferents violències. Per a poder treballar aquest enfocament, pensarem conjuntament exemples de la nostra vida diària on veiem necessari aplicar una mirada interseccional, és a dir: casos de persones que coneguem que patisquen o imaginem que puguem patir alhora diferents tipus de discriminació a causa de la valoració social negativa de diferents trets de la seua identitat o les seues vides. Per a això, usarem el gràfic en forma de roda que apareix baix a la dreta en el panell de DESMUNTAR, de cara a poder concretar diferents encreuaments entre els possibles diversos eixos de discriminació que s'hi representen (nacionalitat, ètnia, religió, gènere, edat, situació econòmica, etc.).

Itinerari 3. Educació afectiva i sexual de qualitat

Què pretenem?

Reflexionar sobre com la nostra cultura i model de desenvolupament influeixen en gran manera en les nostres formes d'entendre l'amor i la sexualitat, amb nosaltres mateixos i amb altres persones. Prendre consciència de com les relacions de bon tracte i una educació afectiva i sexual de qualitat són clau per a poder construir mons lliures de violències masclistes.

Què necessitem?

- ✓ Accés a Internet o descàrrega prèvia de l'exposició TOCA IGUALTAT, TOCA COEDUCAR!
- ✓ Projector, pantalla o pissarra digital.
- ✓ Material fungible (cartolines de tres colors i targetes de tres colors, retoladors, paper i bolígrafs).
- ✓ Revistes i periòdics per a retallar.
- ✓ Tisores i cola.
- ✓ Pissarra o paperògraf.

Com ho farem?

En un primer moment, partirem del panell IDENTIFICAR per a reflexionar sobre com els mitjans de comunicació, Internet, i altres aspectes o actors de la nostra cultura, reforcen uns models de feminitat i de masculinitat normatius que tenen a veure amb el que es coneix com a socialització diferencial de gènere, una de les causes de les violències masclistes⁶ (com també veurem en el següent itinerari). La “socialització de gènere” estableix què és el que correspondria que faça i siga “una dona” i què és el que correspondria que faça i siga “un home”, i castiga o valora negativament tot allò que s'isca dels seus mandats “de gènere”.

Aquestes limitacions al lliure desenvolupament de les persones es veuen reforçades per com els mitjans de comunicació i Internet ens ensenyen una forma entendre l'amor i la sexualitat que, lluny de fomentar el bon tracte i un amor propi sa, fomenten les relacions utilitaristes i el descuit del propi cos.

⁶ Per a més informació sobre els fonaments teòrics de la proposta coeducativa, vegeu: MONJAS, María i URBANO, Clara (2020): *Toca Igualdad. Una contribución a la prevención de las violencias machistas a través de la coeducación*. InteRed. Madrid.

Sovint també en favor d'uns cànons de bellesa que resulten violents per a la nostra salut i, molt especialment, per a la de les xiquetes i les dones. Per exemple, es promou la hipersexualització de les xiquetes (vegeu la il·lustració en el panell dalt a l'esquerra, on apareix el dibuix d'un anunci real d'un perfum), així com uns cànons de bellesa on ser gros es rebutja com a senyal de fracàs (grassofòbia, veure panell de DESMUNTAR de l'itinerari de Diversitats) i, per contra, la primesa és entesa com a senyal d'èxit. D'aquesta forma es promocionen els trastorns de la conducta alimentària, com l'anorèxia i la bulímia.

Per a visibilitzar i reflexionar sobre alguns d'aquests missatges que ens transmet la cultura a través dels seus diferents actors (estereotips de gènere, amor romàntic, sexisme, violència de gènere i relacions afectives), ens dividirem en tres tipus diferents de grups i repartirem les següents tasques:

TIPUS DE GRUP NÚM. 1:

Anàlisi d'una cançó sobre les relacions amoroses.

TASCA:

El grup ha de triar una cançó que parle sobre relacions amoroses que els agrade i/o estiga de moda i analitzar la seua lletra i escriure en targetes les contestacions a les següents preguntes:

1. Com és la relació de parella de la qual parla la cançó (com es tracten, quines coses fan, què es diuen)? Escriu les respostes en targetes del color 1.
2. Descriu amb adjectius com és el personatge masculí. Escriu les respostes en targetes del color 2.
3. Descriu amb adjectius com és el personatge femení. Escriu les respostes en targetes del color 3.

TIPUS DE GRUP NÚM. 2:

Anàlisi de la teua pel·lícula/sèrie d'amor favorita.

TASCA:

El grup ha de triar una pel·lícula/sèrie que parle sobre relacions amoroses que els agrade i/o estiga de moda i analitzar la relació que hi ha entre els protagonistes. Han d'escriure en targetes les contestacions a les següents preguntes:

1. Com és la relació de parella de la qual parla la pel·lícula/sèrie (com es tracten, quines coses fan, què es diuen)? Escriu les respostes en targetes del color 1.
2. Descriu amb adjectius com és el personatge masculí. Escriu les respostes en targetes del color 2.
3. Descriu amb adjectius com és el personatge femení. Escriu les respostes en targetes del color 3.

TIPUS DE GRUP NÚM. 3:

Anàlisi de premsa i revistes.

TASCA:

El grup ha de retallar titulars i fotografies de les revistes i periòdics contestant a les següents preguntes:

1. Com són les relacions amoroses en aquestes publicacions? Enganxa els retalls en la cartolina de color 3.
2. Quines idees sobre l'home ideal ens transmeten aquestes publicacions? Enganxa les retallades en la cartolina de color 2.
3. Quines idees sobre la dona ideal ens transmeten aquestes publicacions? Enganxa les retallades en la cartolina de color 1.

Mentre els grups treballen, la persona que facilita l'activitat dibuixarà en la pissarra o paperògraf dues siluetes: la d'un home i la d'una dona, i un cor entre elles. Una vegada haja acabat el treball dels grups, cadascú exposarà les seues targetes/cartolines col·locant: les del color 1 entre les dues siluetes, al cor (aquestes són les respostes dels grups a la pregunta sobre les relacions representades en els diferents productes culturals), les de color 2 a la silueta de l'home (les respostes corresponents a la pregunta sobre l'home ideal); i, finalment, les de color 3 a la silueta de la dona. A mesura que es vagen fent les exposicions, la persona facilitadora acompanyarà el diàleg i assenyalarà la importància que té l'educació per a ajudar-nos a revertir els mandats de gènere que ens limiten, i per a ajudar-nos a gestionar les nostres pròpies emocions i relacionar-nos de manera sana amb altres persones. Sobre aquest punt podrem generar un debat amb el grup (per a això, utilitzarem la informació que aporta la part de baix del panell IDENTIFICAR).

En un **segon moment** de l'itinerari, passarem al panell DESMUNTAR i, reprenent el treball anterior sobre la dona, l'home i l'amor ideal, farem una lectura dels mandats de gènere que s'exposen en la part dreta del panell. Explicarem com l'amor romàntic i una educació afectiva i sexual deficitària estan en la base de les violències masclistes, ja que no ens preparen per a tractar-nos bé a nosaltres mateixes ni a les altres persones. Repartirem targetes de tots els colors i en grups transformarem els mandats de gènere en eslògans que promoguen les relacions sanes i unes identitats masculina i femenina que afavorisquen el benestar i la felicitat de les persones. Escriurem les frases en les targetes i les enganxarem pel nostre centre educatiu, associació o barri (agafar com a exemple els grafitis del panell ACTUAR que estan escrits al costat de l'escola: "Mereixes ser estimada sense que hages d'amagar parts de tu mateixa" o "Mai et disculpes per ser una dona poderosa").

Finalment, per a aprofundir en la importància d'una educació afectiva i sexual de qualitat i la seua relació amb l'existència de violències masclistes veurem el vídeo *Toca Igualdad. Toca coeducar: Paso 2 DESMONTAR* (InteRed, 2020; 15:49 min. disponible en: <https://www.youtube.com/watch?v=OIF5jbxjTVA&t=5s>). Abans de veure el vídeo, els donarem les següents preguntes a les i els joves, perquè puguin prendre'n nota i que després el diàleg siga més ric: Què ens diu el vídeo sobre per què una educació afectiva i sexual és important en les nostres vides?

Per què l'amor romàntic és una de les causes de la violència masclista?

Com a tancament d'aquest segon moment, relacionarem el que hem recollit sobre el vídeo amb el dibuix de l'escala del panell de l'exposició, on s'exposen les causes de les violències masclistes.

En el **tercer i últim moment** d'aquest itinerari, per al panell ACTUAR, seguirem la lògica d'anteriors itineraris i tindrem les següents opcions per a continuar:

- Llegirem i veurem, entre totes i tots, les propostes d'acció que ens

proposa l'exposició (en aquest itinerari tenim disponibles diversos codis QR a través dels quals podrem conèixer diferents experiències en altres territoris i països).

- Sumarem des del mateix grup altres accions possibles que se'ns ocrreguen:
 - Individualment.
 - En grups.
- Podrem triar per consens alguna de les accions **de tipus col·lectiu** proposades i farem una llista del que necessitaríem per a dur-la a terme en la nostra comunitat educativa: ens atrevim a dissenyar el nostre propi pla d'acció i anar per faena?

Si és així, podem començar emplenant les següents taules per a continuar dissenyant, entre totes i tots, el nostre pla d'acció:

ACCIÓ TRIADA			
Objectiu que volem assolir amb l'acció:			
Tasca a realitzar	Persona(es) responsables	Recursos necessaris*	Termini de temps (començament/final)

*És molt important que considerem què és el que ja tenim i el que no tenim i necessitaríem tindre per a poder dur a terme cadascuna de les tasques que ens permetran realitzar la nostra acció col·lectiva; i així, a continuació, poder fer la nostra llista de necessitats, de la qual en serà responsable una persona o persones responsables (comité de necessitats), l'objectiu de les quals serà assegurar-se de cobrir-les (vegeu la següent taula).

ACCIÓ TRIADA		
LLISTA DE NECESSITATS PER ACCIÓ		
Tasca	El que ja tenim	El que ens manca

Vols saber/fer més?

Per a continuar donant la volta als mandats de gènere i promoure un pensament crític capaç de crear narratives alternatives,

podrem fer la següent activitat dels “Contes desobedients”, bé en format de conte teatralitzat o bé com una radionovel·la (podem triar l’una o l’altra depenent de si la intervenció educativa és en línia o presencial).

Per a això, ens dividirem en grups i cadascú triarà un conte clàssic de la infància (també podem fer-ho entre totes i tots). Una vegada seleccionat, cada equip farà el següent:

Identificar els personatges femenins i canviar-los fent que desobeïsquen els mandats de gènere femenins –per a això farem servir el nostre treball a l’inici de l’itinerari sobre la dona ideal–.

Identificar els personatges masculins i canviar-los fent que desobeïsquen els mandats de gènere masculins –per a això farem servir el nostre treball a l’inici de l’itinerari sobre l’home ideal–.

- I no oblidis que... tots els personatges del conte tenen com a objectiu posar la vida en el centre, la de les persones i la del planeta!

Clau: Intentarem reescriure el conte posant especial atenció en com van canviant les relacions entre personatges en canviar les seues identitats i els seus objectius.

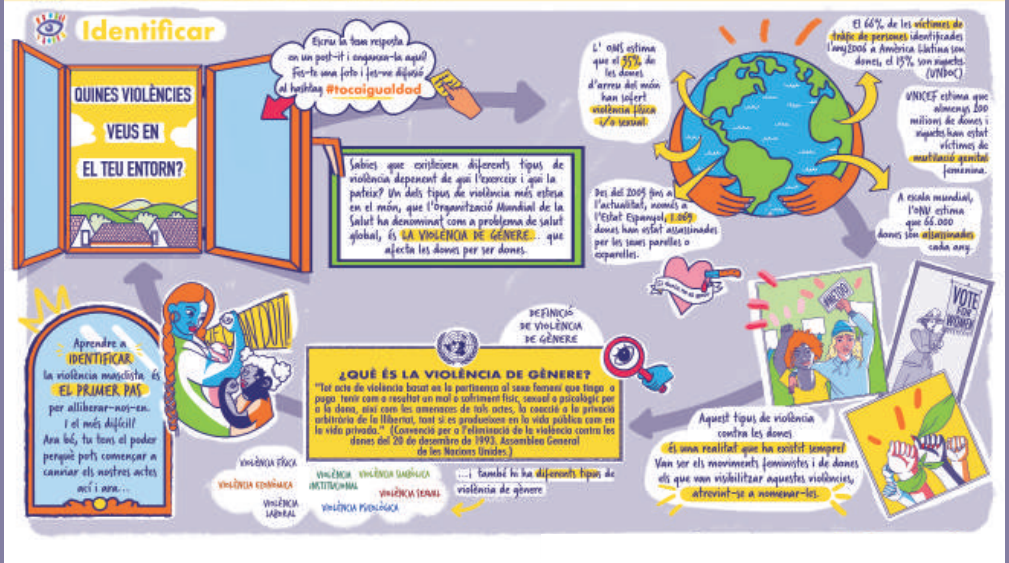
Finalment, compartirem amb el grup en conjunt els nostres “Contes desobedients” i, si ens atrevim, podrem organitzar un espectacle de teatre o una emissió radiofònica per a altres companys i companyes de comunitat educativa.

Itinerari 4. Prevenió de violències masclistes

PREVENCIÓ DE VIOLÈNCIES MASCLISTES

PREVENCIÓ DE LES VIOLÈNCIES MASCLISTES

PREVENCIÓ DE VIOLÈNCIES MASCLISTES

Què pretenem?

Generar reflexió sobre què són les violències masclistes en els seus diversos tipus i les causes que les generen, aprenent a identificar-les i a comprendre com la violència masclista és un instrument necessari del nostre model de desenvolupament per a poder continuar mantenint la desigualtat entre homes i dones i els privilegis d'ells sobre elles.

Què necessitem?

- Accés a Internet o descàrrega prèvia de l'exposició TOCA IGUALTAT, TOCA COEDUCAR!
- Projector, pantalla o pissarra digital.
- Material fungible.
- Post-its i retoladors.
- Tauletes o ordinadors per als joves (un mínim de 6).
- Mapa del món (projectat sobre la paret o en format imprés)

Com ho farem?

Obrim l'itinerari amb un **primer moment** en el panell IDENTIFICAR, recordant una cosa important: per a poder canviar una situació, primer hem de ser capaces de reconèixer que existeix. En aquest sentit, el paper del moviment feminista i dels moviments de dones ha sigut clau: ens han ensenyat que l'esfera personal és política i que allò que no té un nom no existeix! Tal com apunta aquest panell de l'exposició: "Aquest tipus de violència contra les dones per ser dones és una realitat que ha existit sempre! I van ser els moviments feministes i de dones els que han visibilitzat aquestes violències atrevint-se a anomenar-les!"

Per a aprofundir i reflexionar en la importància d'aprendre a veure diferent la realitat, la importància d'aprendre a estranyar-nos de les violències i del masclisme i, per tant, de la violència masclista, veurem el vídeo *Toca Igualdad. Toca Coeducar: Paso 1 IDENTIFICAR* (12:27 min., InteRed, 2020, disponible en: <https://www.youtube.com/watch?v=ImYRuVWk2s0&t=182s>). Abans de veure el vídeo, els donarem les següents preguntes a les i els joves, perquè puguin prendre'n nota i que després el diàleg siga més ric::

- Què ens diu el vídeo sobre per què és tan important aprendre a tindre una altra mirada per a lluitar contra les violències masclistes?
- Quins tipus de violències masclistes existeixen?
- Per què ens costa tant identificar-les?

A continuació, relacionarem el que hem recollit i comentat sobre el vídeo amb les informacions que ens aporta aquest panell de l'exposició (la definició de violència basada en el gènere del Conveni d'Istanbul de l'ONU, els diferents tipus de violències masclistes i les dades de violència masclista des d'una mirada de ciutadania global). I per a tancar aquest primer moment, tindrem un moment de reflexió individual a partir de la pregunta amb la qual iniciem l'itinerari, apropant-la al tema que ens ocupa: Quines violències masclistes veus en el teu entorn? Cada persona tindrà uns minuts per a pensar la seua resposta i l'escriurà en un o diversos post-its que després enganxarà en el dibuix de la finestra on està escrita aquesta pregunta en l'exposició. Finalment, totes les persones hi passarem i, en silenci, llegirem les respostes que han escrit les companyes i els companys.

El **segon moment** d'aquest últim itinerari es basarà en el panell DESMUNTAR de l'exposició. De manera similar a com hem assenyalat la importància d'aprendre a veure les violències, ara assenyalarem la importància d'aprendre a veure les desigualtats entre homes i dones amb mirada de ciutadania global. La raó és fonamental: tal com mostra l'exposició, la violència i la desigualtat sempre es donen la mà. La desigualtat és la causa central de la violència i, al mateix temps, la violència no és sinó un instrument de la desigualtat, que la utilitza per a mantenir-se. Per això, en aquesta part del camí, farem un treball de recerca per grups, per a prendre major consciència de com el fals mite de la igualtat és això mateix: un fals mite! Perquè la desigualtat entre homes i dones continua existint en totes les esferes de la nostra vida, a escala local i a escala mundial.

Per a això, repartirem al grup general en 6 equips, 5 dels quals seran responsables, cadascun, d'un continent sobre el qual haurà d'investigar en Internet (a través dels ordinadors o tauletes posades a la seua disposició) sobre les desigualtats entre homes i dones. Per a facilitar l'activitat, cada grup podrà no centrar-se en tot el seu continent, sinó triar algun o alguns dels països que el componen. El sisé grup haurà d'investigar sobre les desigualtats a escala mundial entre dones i homes. A mesura que vagen trobant dades, les escriuran en targetes que geolocalitzaran en el mapa del món.

En finalitzar el temps d'investigació, cada grup presentarà a la resta de companyes i companys les dades trobades. Finalment, tindrem una reflexió grupal sobre si, a la vista d'aquestes dades, creiem que existeix o no existeix la desigualtat entre dones i homes, i sobre per què de vegades tendim a pensar que eixa desigualtat no existeix. En aquest punt, la persona que facilita el procés ressaltarà que, justament, aquesta invisibilització de la desigualtat (l'anomenat fals mite de la igualtat) és el mecanisme més potent perquè aquesta, junt amb les violències masclistes, continuen existint, perquè el mateix patriarcat continue existint! Perquè, com déiem a l'inici, allò que no té nom, no existeix, i allò que no existeix, no ho podem canviar!

Finalment, tancarem amb un **tercer moment** que seguirà la lògica dels anteriors itineraris, centrat en el panell ACTUAR. Tindrem les següents opcions per a continuar treballant i reflexionant entre totes i tots:

- Llegirem, veurem i comentarem les propostes d'acció que ens proposa l'exposició (en aquest itinerari tenim disponibles diversos codis QR a través dels quals podrem conèixer diferents experiències en altres territoris i països).
- Sumarem des del mateix grup altres accions possibles que se'ns ocrreguen:
 - Individualment.
 - En grups.
- Podrem triar per consens alguna de les **accions col·lectives** proposades i farem una llista del que necessitaríem per a dur-la a terme en la nostra comunitat educativa: ens atrevim a dissenyar el nostre propi pla d'acció i anar per faena?

Si és així, podem començar emplenant les següents taules per a continuar dissenyant entre totes i tots el nostre pla d'acció:

ACCIÓ TRIADA			
Objectiu que volem assolir amb l'acció:			
Tasca a realitzar	Persona(es) responsables	Recursos necessaris*	Termini de temps (començament/final)

*És molt important que considerem què és el que ja tenim i el que no tenim i necessitaríem tindre per a poder dur a terme cadascuna de les tasques que ens permetran realitzar la nostra acció col·lectiva; i així, a continuació, poder fer la nostra llista de necessitats, de la qual en serà responsable una persona o persones responsables (comité de necessitats), l'objectiu de les quals serà assegurar-se de cobrir-les (vegeu la següent taula).

ACCIÓ TRIADA		
LLISTA DE NECESSITATS PER ACCIÓ		
Tasca	El que ja tenim	El que ens manca

Vols saber/fer més?

Per a continuar entrenant la nostra mirada per a la construcció de mons lliures de violències masclistes, en concret des de la visibilització de

les dones, parlant d'elles, mostrant referents femenins amb mirada de ciutadania global, podem fer les activitats que planteja el material *Dones que ens parlen de dones. Relats gràfics per la igualtat* (InteRed, 2020, disponible en: <https://www.intered.org/es/recursos/mujeres-que-nos-hablan-de-mujeres-relatos-graficos-por-la-igualdad>). Aquest material conté tres relats gràfics i una guia didàctica. Ens parla de diferents dones de Bolívia, República Dominicana i Guatemala que són referents en la història dels seus països i de la justícia i la lluita pels drets humans a escala mundial. Les activitats que podem fer a partir d'aquests materials ens oferiran la possibilitat de treballar la identificació dels diferents tipus de violències masclistes amb una mirada de ciutadania global, entre altres possibilitats (vegeu l'activitat 1 de la guia didàctica).

Finalment, per a reforçar la nostra capacitat d'actuar tant individualment com col·lectivament a favor de la construcció de mons lliures de violències masclistes, podem veure entre totes i tots el vídeo *Toca Igualdad. Toca Coeducar: Paso 3 ACTUAR* (InteRed, 2020, 19 min., disponible en: <https://www.youtube.com/watch?v=fveiMT1e3aA&t=14s>). Després de veure el vídeo, realitzarem un cinema fòrum al voltant de les següents preguntes:

- Per què és necessari passar a l'acció i no quedar-nos només en la reflexió?
- Per què és imprescindible que aquesta acció no sols siga individual sinó també col·lectiva?

#tocaigualdad

Edita

InteRed

En el marc de:

**TOCA
IGUALDAD**

Amb el finançament de:

**GENERALITAT
VALENCIANA**

Conselleria de Participació,
Transparència, Cooperació
i Qualitat Democràtica

InteRed aposta per una educació transformadora que genere participació activa i compromesa de totes les persones a favor de la justícia, l'equitat de gènere i la sostenibilitat social i mediambiental.